

ЗАСТОСУВАННЯ МУЗИКИ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Вільчківська¹

¹ Університет Яна Кохановського в Кельцах, Філія в Пйотркуві Трибунальському, Польща

<https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-02-33-37>

Анотації

Поєднання музики з руховою діяльністю людини має тисячолітню історію. Наприклад, у стародавній Греції танець уважався найкращим чинником формування гармонійної тілобудови й удосконалення рухів дітей та молоді. Однак роль музики в навчанні рухів оцінена лише в наступні історичні періоди. У сучасній літературі з теорії та методики фізичного виховання застосування музики під час проведення рухливих ігор із дітьми дошкільного віку та взаємозв'язок музичного мистецтва з фізичною культурою розкрито недостатньо. **Завдання роботи** – проаналізувати ефективність інтеграції застосування музики в процесі проведення рухливих ігор із дітьми дошкільного віку. **Результати роботи.** Правильно підібрані рухливі ігри активно впливають на розвиток організму дошкільників. Різноманітні рухи та ігрові дії дітей під час гри при вмілому керівництві ними позитивно впливають на серцево-судинну, дихальну й інші системи організму збуджують апетит і сприяють міцному сну дитини. Рухливі ігри задовольняють потребу ростучого організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду. За допомогою ігор у дошкільнят закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння й навички з основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, рівноваги тощо). Швидка зміна обставин під час гри привчає дитину користуватися своїми рухами відповідно до тієї або іншої ситуації. Усе це позитивно впливає на вдосконалення рухових навичок. Педагогічний досвід і спеціальні наукові дослідження показують, що рухливі ігри мають значний вплив на виховання морально-вольових якостей у дошкільників. Свої дії учасники гри підпорядковують її правилам. Правила регулюють поведінку, сприяють вихованню свідомої дисципліни, привчають відповідати за конкретні вчинки, розвивають почуття товарищескості. У колективних іграх у дитини формується поняття про норми громадянської поведінки, виробляються організаційні навички, виховується прагнення до перемоги, сильна воля, стійкість, витримка. **Висновки.** Рухливі ігри під музику будуть корисними для дітей лише тоді, коли розвиток сюжету гри, її характер та рухи учасників відповідають змісту й характеру музики та засобам її вираження. Для кожної гри важливо знайти відповідний музичний супровід. Не можна довільно змінювати темп музики, підганяючи його під рухи дітей тощо. Це порушує характер музики, негативно впливає на її правильне сприйняття дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: рух, гра, фізичне виховання, дитина, музика.

Анастасія Вільчківська. Интеграция музыки и подвижных игр у детей в возрасте 3–7 лет. Объединение музыки с двигательной деятельностью человека имеет тысячелетнюю историю. Например, в древней Греции танец считался лучшим фактором гармонического тела и совершенствования движений у детей и молодежи. Однако роль музыки в обучении движений была оценена только в последующих исторических периодах. В современной литературе с теории и методики физического воспитания применение музыки двигательных игр с детьми дошкольного возраста, а также взаимосвязь музыкального искусства с физической культурой раскрыто недостаточно. **Задача исследования** – проанализировать эффективность интеграции использования музыки в процессе проведения подвижных игр с детьми дошкольного возраста. **Результаты исследования.** Правильно подобранные подвижные игры активно влияют на развитие организма дошкольников. Разнообразные движения и игровые действия детей во время игры при умелом руководстве ими позитивно влияют на сердечно-сосудистую, дыхательную и другие системы организма, пробуждают аппетит и способствуют спокойному сну ребенка. Подвижные игры успокаивают потребности растущего организма детей в движении, способствуют расширению их двигательного опыта. Благодаря играм, у дошкольников укрепляются и совершенствуются разнообразные умения и навыки с основных движений (ходьба, бег, прыжки, равновесие и др.). Быстрая смена обстоятельств во время игры учит детей использовать свои движения соответственно к той или иной ситуации. Все это позитивно влияет на совершенствование двигательных навыков. Педагогический опыт и специальные исследования убеждают, что двигательные игры имеют существенное влияние на воспитание морально-волевых качеств у дошкольников. Свои действия участники игры подчиняют ее правилам. Правила регулируют поведение, способствуют воспитанию сознательной дисциплины, приучают ответственности за свои поступки, развивают чувство коллективизма. В коллективных играх у детей формируются понятия о гражданских нормах поведения, вырабатываются организационные навыки, воспитываются стремление к победе, сильная воля, стойкость, выдержка. **Выводы.** Подвижные игры под музыку будут полезными для детей только тогда, когда развитие сюжета игры, ее характер и движения

соответствуют содержанию и характеру музыки и средствам ее выражения. Для каждой игры важно найти соответствующее музыкальное сопровождение. Нельзя довольно менять ритм музыки, подгонять его во время движений детей, делать купии и др. Это нарушает характер музыки, негативно влияет на ее правильное восприятие детьми дошкольного возраста.

Ключевые слова: движение, игра, физическое воспитание, ребенок, музыка.

Anastasiaya Vilchkovska. Integration of Music and Outdoor Games in Children Aged 3–7 Years. The combination of music with human activity has a thousand-year history. For example, in ancient Greece, dance was considered the best factor in the formation of a harmonious body structure and the improvement of movements of children and young people. However, the role of music in learning movements was assessed only subsequent historical periods. In contemporary literature on the theory and methodology of physical education, the use of music during mobile games with children of preschool and the relationships of musical art with physical culture is not disclosed enough. **Objectives of the Study.** Analyse the effectiveness of integrating the use of music in the process of running games with children of preschool. **Results of Work.** Properly selected mobile games actively influence the development of the body of preschoolers. The diverse movements and playful actions of children's during the game, with skillful guidance, positively affect the cardiovascular, respiratory and other systems of the body, stimulate appetite and promote a strong baby's sleep. Moving games satisfy the need of the growing body of the child in motion? Contribute to the enrichment of its motor experience. With the help of games in preschoolers. Various skills and abilities of the main movements (walking, running, jumping, equilibrium, etc.) are fixed and improved. A quick change of circumstances during the game teaches the child to use their movements in accordance with one or another situation. All of this positively the improvements of motor skills. Pedagogical experience and special scientific researches show that mobile games have a significant influence on the education of moral-volitional qualities in preschoolers. Their actions are subject to the rules of the game. The rules regulate behavior, promote the education of conscious discipline, teach to be responsible for specific actions, develop a sense of sociability. In collective games the child develops the notion of norms of civic behavior, organizational skills are developed, the desire for victory, strength, will, stability and endurance are raised. **Conclusions.** Moving games for music will be useful to children only when the development of the plot of the game, its character and movements of the participants correspond to the content and nature of music and nature of music and the means of expression.

Key words: movement, game, physical education, child, music.

Вступ. Поєднання музики з руховою діяльністю людини має тисячолітню історію. Наприклад, у стародавній Греції танець уважався найкращим чинником формування гармонійної тілобудови й удосконалення рухів дітей і молоді. Однак роль музики в навчанні рухів оцінено лише в таких історичних періодах. Це відбулося після видання у XVIII ст. праць німецького вченого Й. Гутса-Мутса, у яких він обґрунтував доцільність музичного супроводу під час виконання учнями гімнастичних (загальнорозвивальних) вправ. Його послідовники в 50-х рр. XIX ст. А. Спейс і Х. Лінд розвивали погляди свого вчителя щодо ширшого використання музичного супроводу при виконанні дітьми різноманітних фізичних вправ і під час проведення з ними рухливих ігор.

Популярну в різних країнах світу концепцію інтеграції музики й рухів на початку XX ст. науково обґрунтував та апробував багаторічною практикою відомий швейцарський композитор і педагог Е. Ж. Далькроз. Його можна вважати засновником ритмічної гімнастики, мета якої – формування в дітей умінь слухати та відтворювати музику в рухових діях. Важливим аспектом поєднання музики й рухової діяльності є інтерпретація музичних творів, у яких рух є його віддзеркаленням: ритму, динаміки артикуляції, мелодії, фактури та форми. Мета рухової інтерпретації – вираження за допомогою рухів емоцій переживання дитини, які викликані музичним твором [5].

Значну роль у розробці технології поєднання музики й рухів із метою всебічного розвитку дітей відіграла талановита американська танцюристка Айседора Дункан. Вона подарувала суспільству новаторський сучасний танець, який захопив тисячі людей своєю динамічністю, енергією, своєрідною красою та доступністю рухової імпровізації під музику. Навчаючи хореографії, А. Дункан вважала, що дитину, передусім, потрібно розвивати фізично, учити її невимушених, граціозних рухів, щоб вона росла сильною та спритною. Лише тоді її тіло стане тим інструментом, який може виразити руховими діями особисті емоційні почуття.

У 20-х рр. XX ст. англійський хореограф і педагог Р. Лабан розробив систему експресивної гімнастики, яка швидко отримала популярність у країнах Західної Європи. Ця система спрямована на інтеграцію рухів, музики та ритму. Засоби рухової експресії, які Р. Лабан запропонував (основні рухи, гімнастичні й танцювальні вправи, ігри, народні танці та ін.) доступні й цікаві дітям. Вони дають можливість значно підвищити інтерес до їх виконання, комплексно впливати на розвиток фізичних якостей і покращення рухової підготовленості дошкільників [6].

Розповсюдження в різних країнах світу в 50-х рр. XX ст. отримана новаторська система музично-рухового виховання та методики її реалізації німецького композитора й педагога К. Орфа. Вона запропонована для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Ця система враховувала психологічні та фізичні особливості їхнього організму, зокрема високу схильність до імітації та імпровізації (у музиці та рухової діяльності). Характерною рисою методики К. Орфа є обмеження тих рухів, які діти виконують лише за інструкцією або командою педагога. На його думку, перевагу повинні мати творчі рухи, які дитина виконує за власним бажанням і відповідно до особистої підготовленості. Важливим засобом, що стимулює рухи дітей та поглиблює мотивацію до рухової активності, є музика. Вона залучає дитину до особистої рухової діяльності, рухової діяльності, із партнером або в групі творчим способом, а це найбільш специфічно для рухливих ігор. К. Орф виділяє кілька основних принципів, на які потрібно спиратися педагогам в інтеграції музики й рухової діяльності дітей: усебічний розвиток, чергування навантаження й відпочинок, креативність та поступове підвищення вимог до виконання рухів дітьми [7].

Рухливі ігри є одним із важливих засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню та вдосконаленню життєво необхідних рухів, усебічному фізичному розвитку й зміцненню здоров'я дитини, вихованню позитивних моральних і вольових якостей. Аналізуючи педагогічну вартість гри, С. Русова стверджує, що гра найкраще задовольняє вимогу дитинства в активності та в різноманітних рухах. Завдяки іграм, тіло дитини стає гнучким, у неї виробляються пластичність і координація рухів тощо. Увесь організм від них зміцнюється та набирає сили [4].

У сучасній літературі з теорії й методики фізичного виховання застосування музики під час проведення рухливих ігор із дітьми дошкільного віку та взаємозв'язок музичного мистецтва з фізичною культурою розкрито недостатньо.

Тому **мета** нашого дослідження – визначення ролі музики в ігровій діяльності дошкільників, зокрема під час проведення рухливих ігор.

Методи дослідження – вивчення літературних джерел із педагогіки та психології, педагогічні спостереження.

Результати дослідження. Правильно підібрані рухливі ігри активно впливають на психофізичний розвиток і зміцнення організму дошкільників. Різноманітні рухи та ігрові дії дітей під час гри за вмілого керівництва ними позитивно впливають на серцево-судину, дихальну й інші системи організму, збуджують апетит і сприяють міцному сну дитини.

Рухливі ігри задовольняють потребу ростучого організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду. За допомогою ігор у дошкільнят формуються та вдосконалюються різноманітні вміння й навички з основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, рівноваги тощо). Швидка зміна обставин під час гри привчає дитину користуватися своїми рухами відповідно до тієї або іншої ситуації. Усе це позитивно впливає на вдосконалення рухових навичок.

Педагогічний досвід і спеціальні наукові дослідження (О. Богініч, А. Вольчинський, Н. Денисенко, Н. Кіт, О. Курок, Л. Сварківська та ін.) засвідчують, що рухливі ігри мають значний вплив на виховання морально-вольових якостей у дошкільників. Свої дії учасники гри підпорядковують її правилам. Правила регулюють поведінку дітей, сприяють вихованню свідомої дисципліни, привчають відповідати за конкретні вчинки, розвивають почуття товарищескості. У колективних іграх у дитини формується поняття про норми громадянської поведінки, виробляються організаційні навички, виховуються прагнення до перемоги, сильна воля, стійкість, витримка.

Відомий педагог П. Ф. Лесгафт писав, що завдання фізичного виховання полягає в тому, щоб навчити дітей «свідомо ставитися до своїх рухів». Він високо оцінював значення ігор і підкреслював у працях, що під час гри здійснюється єдність фізичного й психічного розвитку дитини. Особливу роль при цьому він відводив рухливим іграм із правилами. Дотримання правил виховує в дошкільнят чесність, рішучість, сміливість, культуру поведінки в колективі, вміння керувати й регламентувати свої рухи, виявляти самостійність та ініціативу. Кожна гра, як зазначає П. Ф. Лесгафт, повинна мати певну мету, а її організація – відповідати цій меті. Рухові дії під час гри мають відповідати вмінням дітей, а сама гра – викликати «почуття задоволення» [3].

Рухливі ігри ефективно впливають на розумовий розвиток дитини, допомагають уточнити уявлення про навколишній світ, різні явища природи, поширюють її світогляд. Виконуючи різноманітні ролі, імітуючи дії птахів, тварин, комах, діти на практиці застосовують здобуті знання про життя, поведінку, способи пересування цих тварин тощо.

Ігри широко використовують як засіб естетичного виховання, тому що діти відображають навколишній світ через ігровий образ, виконуючи певну роль. До змісту багатьох ігор входять знайомі їм вірші або пісні. Усе це дає змогу поглиблювати естетичні переживання дошкільнят. Чітке й швидке виконання рухів, погодженість дій під час гри (особливо коли їх проводять під музику) формують естетичні почуття дітей, привчають їх помічати красу рухів. Участь у грі, з одного боку, тісно пов'язана з емоційними, у тому числі естетичними почуттями дітей, а з іншого – під керівництвом вихователя контролюється їхня свідома поведінка. Тому потрібно так спрямовувати ігрову діяльність, щоб вона, торкаючись естетичних почуттів, давала змогу старшим дошкільникам правильно оцінювати її [2].

Поєднання рухів і музики є цікавою формою для дітей, яка дає можливість реалізувати природну потребу цього вікового періоду в руховій діяльності. Вона також є важливим чинником розвитку в дітей здібностей і впливає на формування психомоторики, позитивних моральних якостей та естетики рухів. Засвоєння певних знань про музику за допомогою рухів стимулює розумову діяльність дитини, сприяє інтенсифікації процесу й навчання та розуміння музичних понять, які перестають бути абстрактними для неї у зв'язку з тим, що вони тісно пов'язані з конкретними рухом, жестом і словом [1].

Рухлива гра, яка проводиться під музичний супровід, викликає в дітей більшу зацікавленість і проходить значно жвавіше. Музика піднімає настрій дитини, вимагає її рухатись енергійніше, виконувати більш чітко рухові дії, відповідно до характеру та форми музичного твору.

Використання музики під час проведення рухливих ігор є одним з активних засобів спілкування дитини з музикою. При цьому одночасно виконуються завдання фізичного й музичного виховання дошкільників. Добираючи музику до гри, потрібно враховувати вік дітей, особливості їх сприйняття, рівень музичної підготовленості, а також анатомо-фізіологічні можливості рухового апарату. Кожний рух у грі має своєрідний характер, тому важливо знайти для нього відповідний музичний супровід. Наприклад, біг, стрибки на місці або з просуванням уперед потребують легкої, бадьорої музики; плавні рухи руками, повільна ходьба – наспівної, спокійної мелодії.

Музичні твори для ходьби та бігу в різному темпі, підскоків, стрибків підбирають яскраві, виразні, із чітким фразуванням контрастного характеру. Не можна довільно змінювати темп музики, підлаштовувати його під рухи дітей, доповнювати акорди, робити копії. Це порушує характер музики, негативно впливає на її правильне сприйняття. У рухливих іграх основну роль відводять руховим завданням, а музика повинна сприяти їх виконанню. В іграх, змістом яких є основні рухи, що виконуються в індивідуальному темпі (стрибки вгору, лазіння, метання в ціль), а також в іграх естафетного характеру музика зайва.

В усіх вікових групах дитячого садка завдяки музиці підвищується рухова активність дітей (кількість локомоцій у ходьбі, бігові в середньому підвищується на 10–15 %). Завдяки застосуванню в музиці динамічних змін (сили звуків) можна розвивати в дітей уміння керувати своїми зусиллями під час виконання вправ. На тихі звуки (піано) організм реагує слабким руховим імпульсом і, навпаки, гучні звуки (форте) викликають сильні імпульси, вони сприяють більшому напруженню м'язів і широкій амплітуді руху.

Рухлива гра з музичним супроводом сприяє формуванню правильної постави тіла, координації рухів та їх удосконаленню. Музика надає рухам особливої виразності, чіткості, ритмічності. Радіючи музиці та відчуваючи красу своїх рухів, дитина емоційно збагачується, переживає піднесення, стає життєрадісною. Музика позитивно впливає на почуття дошкільнят, настрої, емоції, сприяє впевненості й рішучості у виконанні рухових дій під час ігор, а також формує артистичні здібності вираження рухами внутрішніх відчуттів музики та емоційних переживань.

Перш ніж розпочати гру, дітям дають змогу прослухати музичний твір, щоб вони зрозуміли його зміст, звертають їхню увагу на характер цього твору та на більш яскраві засоби музичної виразності, що відбиваються в рухах. Так, наприклад, говорять: «Послухайте, діти, як ходить перевалюючись клишоногий ведмідь і реве низьким голосом». Музика повільна, у низькому регістрі. Або: «Послухайте, діти, яка весела, швидка музика, у високому регістрі. Це горобчики весело стрибають, дзьобають зернята, швидко перелітають із місця на місце». Усе це робить рухливу гру більш привабливою та ефективною, що сприяє фізичному розвитку й зміцненню здоров'я дошкільнят усіх вікових груп.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Систематичне застосування музики під час проведення рухливих ігор (особливо сюжетного характеру) сприяє піднесенню емоційного стану, більш динамічному виконанню імпровізаційних рухів, дає змогу підвищити рухову активність, позитивно впливає на розвиток почуття краси, естетичного, сприяє інтеграції різномовних ігрових рухів і музики.

Рухливі ігри під музику будуть корисними для дітей лише тоді, коли розвиток сюжету гри, її характер та рухи учасників відповідають змісту й характеру музики та засобам її вираження.

Для кожної гри важливо знайти відповідний музичний супровід. Не можна довільно змінювати темп музики, підлаштовуючи його під рухи дітей, робити копії тощо. Це порушує характер музики, негативно впливає на її правильне сприйняття дітьми дошкільного віку.

Джерела та література

1. Вільчковський Е. Рух і музика. Київ: Муз. Україна, 1986. 48 с.
2. Вільчковський Е. Рухливі ігри в дитячому садку. Київ: Рад. шк., 1989. 205.
3. Лесгафт П. Руководство по физическому образованию детей школьного возраста. *Собрание педагогических сочинений*. Москва, 1953. Т. 4. 270 с.
4. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів; Краків; Париж: Просвіта, 1978.
5. Gniewkowski W. Gimnastyka twórcza (ekspresyjna) dla dzieci i młodzieży niedostosowanej. *Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna*. 1974. № 9. S. 16–24.
6. Jagues-Dalcroze E., Pisma wybrane, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne. Warszawa, 1992. 168 s.
7. Orff C., Das Schulwerk-Rückblick und Ausblick. *Orff-Institut Jahrbuch*. 1963. Mainz, 1964.

References

1. Vilchkovskij E. (1986). Ruh i muzika [Ruh and music]. K: Muzichna Ukrayina, 48.
2. Vilchkovskij E. (1989). Ruhliivi igri v dityachomu sadku [There is the movable playing preschool]. K: Rad. Shkola, 205.
3. Lesgaft P. (1953). Rukovodstvo po fizicheskomu obrazovaniiyu detej shkolnogo vozrasta [Guidance on physical education of children of school age]. *Sobr. ped. soch. M.*, T. 4. 270.
4. Rusova S. (1978). Teoriya i praktika doshkilnogo vihovannya [Theory and practice of preschool education]. Lviv; Krakiv; Parizh, Prosvita.
5. Gniewkowski W. (1974). Gimnastyka twórcza (ekspresyjna) dla dzieci i młodzieży niedostosowanej. *Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna*, no 9, 16–24.
6. Jagues-Dalcroze E. (1992). Pisma wybrane, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne. Warszawa, 168.
7. Orff C. (1964). Das Schulwerk-Rückblick und Ausblick. *Orff-Institut Jahrbuch*. 1963.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2018 р.